

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татиков Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Бырдин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

на автономию, такие преступления были отменены, например, в Австрии, Португалии, Болгарии и Венгрии. В этих государствах религиозный брак может предшествовать гражданскому браку, но он не считается имеющим гражданско-правовые последствия - стороны остаются неженатыми.

Список использованных источников:

1. Farah v. Farah, 429 S.E.2d 626 (Va. Ct. App.). (1993). Получено из Court of Appeals of Virginia: <https://www.courtlistener.com/opinion/1289529/farah-v-farah/>
2. Humphreys, J. (2004). The Right to Marry in the Parish Church: A Rehabilitation of *Argar v Holdsworth*. *Ecclesiastical Law Journal*, 405.
3. Khazova, O. A. (2010). Family law on post-soviet European territories: a comparative overview of some recent trends. *Electronic Journal of Comparative Law*, 17.
4. Nichols, J. (2011). *Marriage and Divorce in a Multi-Cultural Context: Multi-Tiered Marriage and the Boundaries of Civil Law and Religion*. Cambridge University Press, p. 178. doi:10.1017/CBO9781139013789.
5. Norman. (2011). *Law and Religion in Europe: A Comparative Introduction*. Oxford: Oxford. University Press.

ХҒТАР 10.15.41

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БИЛІК ОРГАНДАРЫ ЖҮЙЕСІНДЕ ПАРЛАМЕНТТІК ИНСТИТУТТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

Бажай Хуандаг

E-mail: huandagbzhay@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Ахмет Бергенгул

М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, Петропавл,
Қазақстан

Өзектілігі. Парламент – демократиялық қоғамда халықтың өкілді органы ретінде заң шығармашылығы функциясын жүзеге асыратын, мемлекеттің басқа билік тармақтарынан өзіндік құрлымымен ерекшеленеді. Құқықтық мемлекетте толыққанды Парламент белгілі бір саяси жағдайларда ғана өмір сүріп, өзінің даму тенденциясын көрсете алады. Заң шығарушы биліктің сапасы мен беделі ең әуелі, халықтың айтарлықтай жоғары саяси және құқықтық санасымен өлшенетіндігінде.

Қандай да бір елде жоғары дәрежедегі демократияның дәурен сүруі үшін – дамыған азаматтық қоғамның, сондай-ақ қоғамның әртүрлі топтарының саяси көзқарастары мен мүдделерінің айқын бейнесі, олардың атынан өкілдік ету мақсатында құрылған шынайы көп партиялылықтың болуы міндетті шарт. Әрқашан да, азаматтардың тікелей еркін білдіретін ашық процесс нәтижесінде, сондай ақ олар сайлаған өкілдер арқылы қабылданған заң ғана өміршең болары сөзсіз. Мұндай жолмен өмірге келген заң ғана халыққа қызмет етеді, халық ол заңның игілігін көре алады. Халық игілігін көре алған заңның беделі болады, ол заңды халық құрметтейді, бас иеді. Халықпен келісіп, санаса отырып қабылданған заң жиі-жиі өзгертулер мен толықтыруларды қажет етпейді.

Себебі, ол заң қабылданардан бұрын халықпен келісіледі, жан-жақты талқыланады, яғни халықтың көңілінен шыққанда ғана қабылданады. Егер ол заң қандай да бір өзгертуді немесе толықтыруды қажет ететін болса, міндетті түрде халықпен санасуды, олардың сын-пікірлері ескеріле отырып, соның негізінде ғана өзгертілуі не толықтырылуы тиіс. Халықпен санаса отырып қабылданған заң халыққа түсінікті жазылады, халыққа ол заңды қайта түсіндіруді қажет етпейді. Заң шығармашылықта халық пікірі басым болған жағдайда, заң қабылданған соң халыққа қызмет ете бастайды, өз кезегінде халық та сол заңды зор сеніммен қолдана алады. Нәтижесінде халықтың құқықтық санасы көтеріліп, заңды қабылдаған

парламенттің беделі артып, құқықтық мемлекеттің бет бейнесі айқындала бастайды. Құқықтың мәні артады. Құқық – мемлекетте қалыптасқан құқықтық рәсімдер жүйесі, жиынтығы. Құқық қоғамдық қатынастардың ең күрделілерін реттеу арқылы қоғамның дамуына тікелей әсер етеді. Құқықтық мемлекетте қоғамдық қатынастарды реттеуде заңдар бірінші орында тұрады. Басқаша айтқанда, қоғамдық қатынастар заңдармен реттеледі. Сондықтан Парламент көптеген заңдар қабылдайды. Құқықтық мемлекеттің ең басты тірегі – сол мемлекеттегі жеке адамның заңды мүддесін қамтамасыз ету, оның құқықтары мен бостандықтарын қорғау. Жеке адамның игілігі үшін барлық қоғамдық механизм – экономикадан бастап идеологияға дейін қызмет атқаруы керек. Жеке адамның еркін дамуы – халықтың еркін дамуының басты шарты болып табылады. Демек, құқықтық мемлекетті құру дегеніміз – қоғам мүшелерінің барлығының тұрмыс жағдайын жоғары деңгейге көтеруді білдіреді. Мемлекет органдарының қызметі мейілінше ашық жүргізіліп, азаматтарға қажетті мәліметтер қолжетімді болуы керек. Азаматтар қандай да болмасын өз құқығын сот арқылы қорғауға мүмкіндік алуы керек. Ал, мемлекет өз қызметі үшін азаматтардың алдында жауап беруі қажет. Азаматтар заңдарды мүлтіксіз сақтап, өз міндеттерін саналы түрде орындаулары қажет. Кез келген заңның адам құқығы мен мүддесін қорғау қағидатына басымдық беретінін ескерсек, «заң үстемдігі» мағнасымен салыстырғанда «құқықтың үстемдігі» ұғымы маңызды орынға шығып келетінін көреміз. Құқықтың үстемдігі – халықтың құқықтық санасы және құқықтық мәдениетінің деңгейімен өлшенеді. Халқының құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетінің деңгейі озық елдің дамыған мемлекеттердің алдыңғы қатарынан көрініп, дамушы елдерге үлгі болары өмір шындығы. Осындай елде өмір сүретін халықтың құқықтық санасының ықпалымен өмірге келген заңдар арқылы қоғамдық қатынастардың дұрыс реттелуінің нәтижесі, елдің әлеуметтік деңгейінің де жақсара түсуі, ғылымының дамуы, қылмыстың, әсіресе сыбайлас жемқорлықтың тынысы тарылуы өздігінен нәтиже бере бастайды, өскелең ұрпақтың патриоттық сезіммен тәрбиеленуі қалыптасады.

Мәселе. Ал, керісінше саны бар, сапасы жоқ өте көп заң қабылданып, ол халықтың көңілінен шықпай жатса, заңдары халықпен санаспай қабылданса, сол мемлекетте өмір сүретін халықтың заң шығармашылық билікпен ара қатнастары алшақ болса, құқықтық санасы да, құқықтық мәдениеті де төмен болып, нәтижесінде қабылданған заңдар халыққа қызмет етпесе, халық ол заңның игілігін көре алмаса, қоғамда билікке деген сенімсіздік орын алып, билік пен халық арасы алшақтай түсері сөзсіз. Мұндай мемлекетте халықтың әлеуметтік деңгейі төмендеп, қылмыс саны өсіп, сыбайлас жемқорлық қанатын кеңге жайып, ғылымы өркениет дамуына ілесе алмай, экономикалық дағдарысты бастан кешуіне тура келеді. Құқықтық санасы дұрыс қалыптасып дамымаса, өскелең ұрпақ патриоттық сезіммен тәрбиеленбесе, қабылданған заңдар халықтың пікірімен санаспаса, ол мемлекетте заң шығарушы билікке деген сенімсіздік жоғарлап, мемлекеттің беделі құлдырай бастайды. Нәтижесінде мемлекеттік билік тармақтарының халыққа деген бақылауы күшейіп, халықтың мемлекеттік билік тармақтарына деген сенімі төмендеп, керісінше билікке деген реніші іштей ұлғайып, бірте-бірте ашық қайшылыққа, сосон қарсылыққа алып келуі орын алады. Әдетте, ондай мемлекетте қоғамдық қатынас шиеленістерінің күрделенуіне байланысты, асығыс әрі халық талқылауынан өтпеген сапасыз заңдар көптеп қабылданатыны заңдылық. Бұндай мемлекетте қаншама заң қабылданып, заң үстемдігі байқалғанымен, қоғамдағы құқықтық сананың ол заңдармен үйлеспенуі, яғни заңдар халыққа қызмет ете алмауы, халық қисынсыз қабылданған заңдардың игілігін сезіне алмауы айқын көрініс береді. Ол мемлекетте заң құрметтелмесе, ол заңдарды қабылдаған заңшығарушы биліктің беделі де төмендей түсері сөзсіз. Халыққа қызмет ете алмаған, қоғамдық қатынастарды дұрыс реттей алмаған заңдар жиі-жиі өзгертулер мен толықтыруларға ұшырап, құндылығынан айырыла бастайды. Заңдардың тым көп қабылдануы әрі оларға қисынсыз енгізіле беретін өзгертулер мен толықтырулардың негізсіздігіне байланысты нормалық қайшылықтар орын алып, жеке адамның заңды мүддесін қамтамасыз ету, құқықтары мен бостандықтарын қорғауда көңілден шықпай жататын кездер де жоқ емес. Нәтижесінде адам мен азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтары бұзылуы жиі орын алады. Қоғамда заң шығару билігіне,

атқарушы билікке, сот билігіне сенімдері төмендеген халықтың жекелеген мәселелерін заңсыз жолмен шешудің басқа жолдарын іздеуі, сыбайлас жемқорлықты мойындауы, отанға деген патриоттық қасиеттерінің әлсіреуі мемлекеттің конституциялық дамуына кедергі келтірері анық. Мұндай жағдайдың салдары Парламентте көп партиялылықты ығыстырып, халықты бір партиялылық үстемдікке бағынуға алып келеді деген сөз. Мұның басты себебі, біріншіден халықтың демократиялық белсенділігінің әлсіреуі болса, екіншіден құқық үстемдігі емес, заң үстемдігінің дәурен сүруі. Яғни, белгілі бір заң өмірге келу үшін оны әзірлеуде, қабылдауда халықтың хабарсыз болуы, заң жобасы дайындалғанда белгілі бір жекелеген мүдделердің мақсатын көздеуі, сол заңның талқылау сүзгісінен өтпей, асығыс әрі қысқа мерзімдерде қисынсыз даярланып, тез қабылданып кетуі, құқық үстемдігін тасада қалтыруды дәстүрге айналдырып, реформалар енгізуде науқаншылдыққа жол берулер, заң жобаларын жасауда оны қабылдауда сыбайластық пен субъективтілік таңдаулардың дәурен сүруі демократияны тұншықтыра түсетін заңды құбылыс.

Сондықтан, биліктің заң шығарушы тармағы қандай да бір заң қабылдауда міндетті түрде халықты тыңдаса, халықтың мүддесін негізге алса, әрине халыққа қызмет ететін заңдарды өмірге әкелетіні шындық. Олай болса, Қазақстанда заң шығару билігінің қалыптасуы мен даму жағдайына талдау жасай отырып, еліміздің конституциялық даму процесіндегі билік тармақтарындағы орны мен маңызына тоқталып көрейік.

Талдау. Егемен Қазақстанның қалыптасуының саяси тарихында 1990 жылы наурыз айында он екінші сайланған Жоғарғы Советтің рөлі ерекше болғанын айтпай кету мүмкін емес. Өміршіл-әкімшіл жүйенің ықпалы сақталып отырған жағдайда, алғаш рет жоғары өкілді орган шынайы демократиялық қағидат негізінде сайланды. 360 депутаттық мандат үшін сайлау алдындағы бәсекеге 2000-нан астам адам үміткер ретінде қатысқан екен. 270 аумақтық округтердің басым көпшілігінде сайлау баламалы негізде өткізілген. Тұңғыш рет 90 депутатты қоғамдық ұйымдар сайлаған.

Он екінші сайланған Жоғарғы Совет өз жұмысында кәсіби парламенттің элементтері белсенді түрде пайдаланылған заң шығармашылығы органы болды. Жоғарғы Советтің осы кезде табысты жұмыс істеуінің басты шарты – оның жұмысына 24 қоғамдық ұйымнан сайланған депутаттардың қатысуы еді. Он екінші сайланған Жоғарғы Совет Қазақстан тәуелсіздігінің, елде парламентаризмнің қалыптасуының негізін қалаған бірқатар саяси-құқықтық құжаттарды қабылдауымен ерекше рөл атқарды. Он екінші сайланған Жоғарғы Совет жұмыс атқарған кезеңінде 1990-шы жылдары жүргізілген реформаны заңдық тұрғыдан қамтамасыз еткен бірқатар аса маңызды құқықтық актілер қабылдағанын атауға болады. Олар: 24 сәуір 1990 жылғы «Қазақ ССР Президенті қызметін тағайындау және Қазақ ССР Конституциясына (Негізгі Заңына) өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақ ССР Заңы; 25 қазан 1990 жылғы «Қазақ ССР-нің мемлекеттік Егемендігі туралы» Декларациясы; 16 желтоқсан 1991 жылғы «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы; 1978 жылғы 20 сәуірдегі Қазақ ССР Конституциясына (1990-1993 жылдар аралығындағы) енгізілген өзгерістерді атауымызға болады[1, 15-17].

Міне, Жоғары Кеңес жұмыс істеген уақытта қабылдаған жаңа заңнамалық актілер мен Қазақ ССР Конституциясына енгізілген өзгерістер 1993 жылғы жаңа Конституцияның жобасын әзірлеу процесіне тікелей ықпалы болды. Нәтижесінде Жоғарғы Кеңес 1993 жылғы 28 қаңтарда кеңестік кезеңнен кейінгі Қазақстанның Конституциясын қабылдады. 1993 жылғы Конституцияда мемлекеттік билік органдары жүйесінде Жоғарғы Кеңес ең бірінші орында тұрды. Конституцияның 62-ші бабына сәйкес, «Жоғарғы Кеңес Қазақстан Республикасының жалғыз заң шығарушы және өкілді органы болып табылады» десе, 67-бабына сәйкес, «Жоғарғы Кеңестің депутаттары Республика халқының өкілі болып табылады» деп тұжырымдалған. 64-бапта Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесінің негізгі өкілеттіктері айқындалған[2]. 1993 жылғы Қазақстан Республикасының Конституциясы Жоғарғы Кеңеске ең жоғары өкілеттік бергенімен, мемлекеттік билік тармақтары арасында қарама-қайшылықтар да көптеп байқала бастады. Бұл турасында

академик С.Сартаев өзінің «Три высоты Президента» атты еңбегінде «Тәуелсіз, демократиялық Қазақстан Республикасының алғашқы Конституциясының айтарлықтай кемшіліктерін атап көрсетеді: біз бірыңғай мемлекеттік билікті заң шығарушы, атқарушы және сот билігіне бөлуді нақты айқындаған жоқпыз және біздің президентіміздің өкілдігін, оның құқықтарын нақты айқындаған жоқпыз» дегенді айтады[3].

Билікті бөлу принциптеріне қатысты академик С.З. Зимановтың пікіріне назар аударсақ, «1993 жылғы Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес Жоғарғы Кеңес Республиканың жалғыз заң шығарушы және жоғарғы өкілді органы болып табылады. Жоғарғы Кеңеске мол өкілеттіктер берілді, мұның өзі мемлекеттік билікті бөлу принципін жоққа шығарумен бірдей еді.»[4].

Мемлекеттік билікті бөлу принципін жүзеге асырудың өзекті мәселелерін академик С.С.Сартаев былайша түсіндіреді: «экономикалық дағдарыс барған сайын өршіп келе жатты. Одан шығу үшін Үкімет Парламенттің қарауына өзінің дағдарысқа қарсы бағдарламасын енгізеді. Сол уақыттағы оқиғаларға жасалған талдау билік тармақтары өзара сындарлы байланысты жүзеге асыра алмады деп қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Үкімет әзірлеген дағдарысқа қарсы бағдарламаның тиімсіздігі айдан анық еді. Бұл Жоғарғы Кеңес тарапынан Үкіметтің жұмысын тағы да, бұрынғыдан қатаңырақ сынға алуға әкеп соқты, іс жүзінде бұл Үкімет пен Жоғарғы Кеңестің бұдан әрі бірлесе жұмыс істей алмайтынын білдіретін еді[5].

Бұның басты себебі, 1993 жылғы Қазақстан Республикасының Конституциясының 88-бабының 1-бөлігінде Министрлер Кабинетінің мүшелері Қазақстан Республикасының заңдарының орындалуы мәселелері бойынша Жоғарғы Кеңестің алдында жауапты екендігі бекітілген болатын. Бірақ та, Конституцияның 85-бабында үкімет мемлекет басшысының алдында саяси жауаптылықта болады деп нақты жазылған: «Министрлер Кабинеті Қазақстан Президентінің алдында жауапты. Министрлер Кабинеті жаңадан сайланған Президенттің алдында өз өкілеттіктерін босатады». Конституцияның 78-бабының 3-бөлігіне сәйкес, үкіметтің барлық мүшелерін тағайындау құқығы Президентке тиесілі болды. Конституцияның 66-бабының 10-бөлігіне сәйкес, Жоғарғы Кеңес Президенттің тағайындауларына келісім ғана беретін еді. Үкіметтің қызметіне Президент басшылықты жүзеге асырды, құрамын айқындайтын, министрліктер мен өзге де ведомстволарды құратын және тарататын, Конституцияның 78-бабының 3-бөлігіне сәйкес үкіметтің және оған кіретін жекелеген ведомстволардың актілерінің қолданысын жою құқығы болды. Конституцияның 75-бабының нормалары Президенттің мемлекет басшысы болып қана қоймай, ол атқарушы биліктің бірыңғай жүйесін басқаратындығын да көрсетті. 1993 жылы 30 қарашада он екінші сайланған Жоғарғы Кеңестің өзін-өзі тарату туралы шешім қабылдады. Он екінші сайланған Жоғарғы Кеңестің 1993 жылғы 9-12 желтоқсанда өткен отырысында Президентке және жергілікті әкімшіліктер басшыларына қосымша өкілеттіктер беру туралы заңдар қабылдады. Қабылданған заңға сәйкес, Президентке заң күші бар актілер шығаруға, сол сияқты Қазақстан Республикасының Конституциясында көзделген басқа да өкілеттіктерді жүзеге асыруға өкілеттіктер берілді. 1993 жылғы 13 желтоқсанда он екінші сайланған Жоғарғы Кеңес өзін-өзі таратты деп жария етіліп, 1994 жылғы 7 наурызға сайлау тағайындалды[6].

1994 жылғы наурызда он үшінші сайланған Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесінің сайлауы болды. 1994 жылдың сәуір айынан 1995 жылдың наурызына дейін жұмыс істеген он үшінші сайланған Жоғарғы Кеңес Қазақстанның жаңа кәсіби Парламентаризмінің негізін қалауға үлкен қадамдар жасады. Осы кезде көптеген саясаткерлер мен құқықтанушы ғалымдар заң шығару органына және оны құруға принципті жаңа көзқарас туралы, біртұтас Қазақстан мемлекетінде қос палаталы парламент құруға болатындығы және оның құрылымы мемлекеттік жайғастыру нысанынан туындауы міндетті шарт емес деген заңды мәселелер көтеріліп жатты. Бұған байланысты академик Ғ.С. Сапарғалиев заң шығару қызметінің барынша жемісті жұмыс істеуін қамтамасыз етуге талпыну, соны қалаудан туындаған субъективті фактормен айқындалады[7].

1995 жылғы 30 тамызда Қазақстанда референдум өткізіліп, тәуелсіз Қазақстанның Жаңа Конституциясы қабылданды. Жоғарыда аталған құқықтанушы ғалымдардың қос палаталы парламент құру турасындағы идеялары 1995 жылғы Қазақстан Республикасының Конституциясының қабылдануымен жүзеге асып, алғаш рет Қазақстан Республикасының Конституциясында қос палаталы Парламентті бекітті[8].

Қос палаталы жүйе бойынша Тұрақты негізде жұмыс жасайтын қазақстандық парламентаризмнің ірге тасы қаланды, соның негізінде еліміздің Конституциясының талаптарына жауап беретін жаңа құқықтық жүйесі құрылды. Құрылған қос палаталы Парламент елдегі демократиялық бастаулардың нығаюына ықпал етіп, Қазақстан Республикасында тежемелік тепе-теңдік жүйесінің кепілі ретінде парламентаризмнің берік құқықтық негізін қалады. 1995 жылғы Қазақстан Республикасының Жаңа Конституциясында Парламент Республиканың заң шығару қызметін жүзеге асыратын ең жоғарғы өкілді органы болып табылатыны бекітілген. Парламент тұрақты негізде жұмыс істейтін екі палатадан: Сенаттан және Мәжілістен тұрады. Ал, 1995жылғы Конституция бойынша Қазақстан Республикасында басқарудың президенттік нысанын құру туралы конституциялық тұжырым бекітілді. Нәтижесінде Президент мемлекеттік биліктің барлық тармақтарының келісілген жұмысын және олардың халық алдындағы жауапкершілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін конституциялық төрешінің өкілеттіктері берілді. 1995 жылғы Жаңа Конституция 1993 жылғы Конституцияға қарағанда биліктерді бөлудің және ықтимал саяси дағдарыстарды шешудің өзіндік қисынды тетіктерін орнықтырды. 1995 жылғы Конституция жаңа парламенттік институттар мен нысандар қалыптастыру үшін маңызды конституциялық-құқықтық алғышарттар жасап, қазақстандық парламентаризмді дамытудағы принципті жаңа белестерді бағындырды. Міне, осылайша бүгінгі таңдағы тұрақты негізде жұмыс жасап тұрған қазақстандық парламентаризмнің ірге тасы осы кезеңдерде берік қалана бастады. Қазақстанда Парламенттің қалыптасып, дамуына қатысты белгілі құқықтанушы, заң ғылымдарының докторы, профессор Амандықова С.К. былайша тұжырым жасайды: «Қазақ жерінде парламентаризмнің негізгі идеялары ғана Кеңес одағы ыдырағаннан және Қазақстан Республикасының тәуелсіздігі мен егемендігі кейін көтеріліп қалыптасты»[9, 84]. Қазіргі жағдайда Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 16 қазандағы №2529 Конституциялық заңы Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес Қазақстан Республикасының Парламентін ұйымдастыруды және оның қызметін, оның депутаттарының құқықтық жағдайларын реттейді. Парламент Республиканың бүкіл аумағында міндетті күші бар Қазақстан Республикасының заңдары, соның ішінде Конституциялық заңдар, Парламенттің қаулылары түріндегі заң актілерін қабылдайды. Сенат пен Мәжіліс өз құзыретіндегі мәселелер бойынша қаулыларды қабылдайды [10].

Нәтиже. Қорытындылай келгенде, 1995 жылғы Конституция Қазақстанда парламентаризмді одан әрі дамытып, мемлекеттің конституциялық дамуында маңызын арттыра түсті. Конституция Парламентті заң шығарушы билік органы ретінде сипаттайды. Парламенттік институтты заң шығарушы билікпен қамтамасыз етуде, заңның үстемдігін заңдылықты қамтамасыз етудің негізі ретінде халықтың егемендік қағидаты жүзеге асырылады. Себебі, Парламент халықтың өмірін заңнамалық түрде реттейді, және құқық үстемдігін мойындата отырып құқықтық мемлекеттің қалыптасуына зор ықпал етеді. Парламенттің заң шығару функцияларын атқарушы биліктің мойындауы Қазақстан Республикасының барлық заңдарын Парламенттің қарауы және оны парламенттің бекітуі тиіс екенін көрсетеді. Парламент заң шығарушы орган ретінде атқарушы билікке бақылау қызметтерін жүзеге асырады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Турецкий Н.Н. Қазақстан билігінің заң шығарушы тармағы: Монография. – Алматы: «Издательство «Норма-К»ЖШС, 2011. – 336 б.

2. Қазақстан Республикасының Конституциясы// 1993 жылғы 28 қаңтар. №1932-ХІІ.
3. Сартаев С.С. Три высоты Президента // Экспресс К, № 238 (16140) от 16.12.2006.
4. Зиманов С.З. Конституция және Қазақстан Республикасының Парламенті. – Алматы: Жеті Жарғы, 1996.
5. Сартаев С.С. Теке-тіресте туындаған // Юрист. - 2005. - №8.
6. Көпеев М.Ж. Қазақстанда парламентаризмнің дамуы мен қалыптасуы // Қазақстандағы Парламентаризм. – 2008. - №1 (1). - 86 б.
7. Сапарғалиев Ғ.С., Мұхамеджанов Б.Э., Жанұзақова Л., Сакиева Р. Қазақстан Республикасындағы унитаризмнің құқықтық проблемалары. 119-185 бб.
8. 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылдан Қазақстан Республикасының Конституциясы// [Электронды ресурс]. URL: <http://adilet.zan.kz> (дата обращения 15.04.2019).
9. Амандықова С.К. Қазақстан Республикасының конституциялық құқығы: Оқу құралы. – Астана, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Полиграфиясы, 2018. – 191 б.
10. Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 16 қазандағы N 2529 Конституциялық заңы. // [Электронды ресурс]. URL: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z950002529_ (дата обращения 15.04.2019).

ҚАЗАҚСТАНДА СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ТҰРУДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Байбутаев Ә.Ж.

Adiljannn@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Заң факультеті «Құқықтану» мамандығының 1 курс магистранты

Жасыратыны жоқ сыбайлас жемқорлықпен күрес бүгінде елімізде мемлекеттік маңызы бар түйткілді мәселеге айналды, себебі бұндай әрекеттің мемлекеттік қызметкерлер тарапынан көрініс табуы мемлекеттің дамуына кедергі келтіріп қана қоймай, қоғамда өкіметке, билікке деген сенімсіздік тудырады. Өкінішке орай, жең ұшынан жалғасын табатын, көз қысты-бармақ басты әдет әлі де болса қалмай келеді. Бұл дерт еліміздің дамуына, экономикалық – құқықтық өсуіне өрескел кедергі келтіретіні даусыз. Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықбұзушылықтың алдын алу, еліміздегі сыбайлас жемқорлықты жоюдың амал – тәсілдері зерттеу тақырыбының өзектілігін негіздейді.

Негізінен сыбайлас жемқорлықтың кең ауқымды өршуін көптеген ғалымдар: Долгова А.И. , Игошев К.Е., Кузнецова Н.Ф., Лебедев С.Я., Ағыбаев А.Н., Құбайбергенов М.Б., Вагапов Р. т.б. рухани-адамгершілік құндылықтардың бағасыздануы нәтижесінде бой көтере бастағанын алға тартады. Соған байланысты авторлар кейбір мемлекеттік қызметкерлердің құқық бұзушылық, сыбайлас жемқорлықпен айналысуының негізгі себептерін атап көрсеткен, ал сыбайлас жемқорлықтың қылмыстық әрекет ретінде әлеуметтік-экономикалық жағынан ғана емес, сонымен қатар мемлекеттің абыройы, мәртебесі үшін, өскелең ұрпаққа тигізер теріс ықпалымен де өте қауіпті.

Сыбайлас жемқорлыққа қылмыстық әрекет ретінде криминалист ғалымдар төмендегідей бірнеше анықтамалар берген. Мысалы, Кузнецова Н.Ф.: «Сыбайлас жемқорлық – әлеуметтік көлеңкелі құбылыс деп көрсетіп, оның бір тұлғаны екінші бір тұлғаның сатып алуы» [7]. Профессор Долгова А.И. осы пікірді қолдай отырып, «сыбайлас жемқорлық мемлекеттік немесе басқада әлеуметтік статусы бар қызметкерлердің жеке басының пайдасы үшін ресми қызметтік мүмкіндіктері мен беделдерін сату немесе сол үшін сатылу», – деп көрсеткен [8]. Лебедев С.Я. коррупцияны шенеуніктердің өз қызмет бабын жеке пайдасы үшін қолдануға негізделген басқару аппаратының іріп-шіруі деген түсінік береді [9]. Осы